

Geschiedenis van het schrift

De mens heeft altijd behoefte gehad aan het vastleggen van zijn gedachten en gevoelens. Een cultuur zonder schrift heeft geen toekomst.

Een notatiesysteem (schrift) kwam vroeger slechts voor bij hoog ontwikkelde samenlevingen. Een mogelijk beginpunt van het schrift vormt Mesopotamië (huidige Irak), waar de Soemeriërs hun denkwereld vastlegden met tekens. Het ontstaan van het schrift kan vastgesteld worden op 3300 voor Christus.

Het schrift is dus zo'n 5500 jaar geleden begonnen. Het schrift was nodig om de steeds ingewikkelder wordende handelsbetrekkingen boekhoudkundig in goede banen te leiden. Men kon nu ook macht uitoefenen. (wetten)

Aanvankelijk was dit Soemerische schrift een **teken-schrift**. Deze tekeningen geven zeer schematisch het aan te duiden voorwerp aan ← **pictografisch schrift**. Elk teken stelde een woord voor. Het eerste teken stond rechts en men las van boven naar beneden. De tekens werden gemaakt op zachte kleitabletten met een scherp versneden riet. Deze tekens werden niet alleen gebruikt om een voorwerp aan te duiden, maar ook om een idee weer te geven. (**ideografisch schrift**) Bijv. een ei en vruchtbaarheid.

Zo'n 3000 jaar geleden voor Christus ontdekt men het **syllabische schrift**. Elke lettergreep krijgt zijn eigen schriftteken. Zo kan men een veel groter aantal woorden/begrippen noteren.

Dan doet het **klankschrift of fonetisme** zijn intrede. Elke klank krijgt zijn eigen teken. Waar dezelfde tekens verschillende betekenissen hadden werden determinatieven ingevoerd.

Een volgende ontwikkeling in het **Soemerisch schrift** was het 90 graden naar links draaien van het schrift. Waardoor er niet van boven naar beneden werd geschreven, maar van links naar rechts (zoals het Westerse schrift van nu).

Omdat het **pictografisch schrift** steeds ingewikkelder en tijdrovender werd, zochten de Soemerische schrijvers

een oplossing in de vorm van wat we nu het **spijker-schrift** noemen. Het schrift werd schematischer en meer lineair. De Assyriërs en Babyloniërs namen dit spijkerschrift vrijwel ongewijzigd over.

Rond 4000 voor Christus bestonden er contacten met Egypte. De Egyptenaren hebben hun schrift van de Soemeriërs.

Rond 3100 voor Christus ontstond een pictografisch schrift dat we kennen als **hiërogliften**. Elk woord had zijn eigen pictografische teken. Het lezen was altijd anders (links naar rechts, rechts naar links). Naast dit schrift ontstond al snel het **hiëratisch** schrift. Dit schrift werd gebruikt door priesters, een vloeiende vorm van vereenvoudigde hiërogliften. Eerst stond dit schrift verticaal maar later horizontaal, van rechts naar links.

Rond 700 voor Christus diende een derde schrift zich aan: het **demotische schrift**. Dit werd geschreven door de geletterde Egyptenaren, kooplieden en hoge ambtenaren. Het schrift was moeilijk leesbaar.

In de vallei van de Indus ontstond in de loop van het derde millennium voor Christus een ander **pictografisch schrift**, dat enkele honderden tekens omvatte. Geschreven op o.a. stenen zegels en koperen plaatjes.

Op Kreta ontstond rond 2000 voor Christus een pictografisch schrift, dat uitmondde in een **lineair schrift**. Deze staat bekend onder de namen lineair A en lineair B. Deze schriften zijn door geleerden nog niet ontcijferd. Het heeft de mens 1600 jaar gekost om van het pictografisch via het syllabische schrift naar het fonetisch schrift te komen. Elke klank kreeg zijn eigen teken.

Van belang voor het Westerse schrift is het cursieve alfabet van 22 tekens dat de Feniciërs ontwikkelden. Zij verschaften onbewust aan de Grieken een lettervorm die universeel zou worden voor de Grieken, Romeinen en de andere West-Europese culturen. De eerste letter was 'alef' en tweede 'bet' ← **alfabet**.

Het Griekse schrift komt voort uit het Fenicisch. Het **fenicisch schrift** werd het startpunt voor het Griekse schrift door de intensieve handelsbetrekkingen. →

Geschiedenis van het schrift

→→ Nadeel was dat het Fenicisch schrift alleen uit medeklinkers bestond. Grieken voegden letters toe.

Boestrophedon (“ploegschrift”) is een schrift dat men schreef van links naar rechts op een regel, waarna men op de volgende regel in spiegelschrift van rechts naar links schreef.

De Romeinen hebben het schrift via de Etrusken overgenomen (waarschijnlijk uit Klein-Azië). Hun schrift is van het Grieks afgeleid en werd van rechts naar links geschreven en soms beide kanten op.

Rond de 7e eeuw voor Christus begon het **Etruskische schrift** zich aan te passen aan de Latijnse taal.

Het **Romeinse schrift** kent een drietal vormen:

Kapitalis quadrata: kapitaal schrift (uit steen gehakt)

Kapitalis rustica: hetzelfde kapitaalschrift, werd met brede rietpen of penseel op muren en in boeken vastgelegd.

Romeinse cursief: Voor het schrijven van snelle notities. (slecht leesbaar)

Aan het einde van de 2e eeuw ontstaat het **unciaal-schrift** hierin zijn een aantal manuscripten geschreven.

Toen het Romeinse Rijk uiteen viel ontstonden er tussen de 7e en 12e eeuw uit het unciaal verschillende schriftsoorten. Uit het unciaalschrift ontstonden het **Ierse en Angelsaksische schrift** (beide ook wel **Insulair schrift** genoemd). Deze dienden als informatie-drager voor vele Bijbelvertalingen en godsdienstige geschriften.

In 789 kreeg (geen bewijs!) een Engelse monnik Alcuin de opdracht van Karel de Grote om een schrift te ontwikkelen dat in het hele rijk geschreven diende te worden. Resultaat: goed leesbaar, snel te schrijven lettervorm. Dit schrift verspreidde zich snel door Europa en was in de 9e en 10e eeuw de belangrijkste schriftsoort. Het staat bekend onder de naam: **Karolingische minuskel**. Hoofdletters waren afgeleid van de Romeinse kapitaal. De Karolingische minuskel stond model voor kleine lettertekens bij de uitvinding van de boekdrukkunst.

De Karolingische en Merovingische bouwstijlen maakten plaats voor de gotiek. Het begon in Noord-Frankrijk en breidde snel uit over Europa.

Het streven om de kerken een hemelse atmosfeer en uiterlijk te geven, leidde tot hoge gebrandschilderde ramen en rijk versierde godshuizen. De letters werden hierdoor beïnvloed; ze werden hoger en smaller. (**Gitter- of hekkewerkschrift**). Boven- en onderaan de letters verdwenen rondingen, om plaats te maken voor scherpe en hoekig uitgevoerde bochten. Voor de leesbaarheid werden er punten gezet op de i en j. In deze tijd ontstond er veel behoefte aan Bijbels, getijdenboeken en literaire schriften.

Er ontstonden ateliers waar de taken waren verdeeld. **Scriptoren** zorgden voor de tekst. **Illustratoren** voor de rijk versierde initialen. **Illuminatoren** voor de randversieringen. Deze tijd werd afgesloten met de uitvinding van de boekdrukkunst.

Na en tijdens de periode van het **gotisch schrift** ontstonden er in Italië onder invloed van de Renaissance nog een aantal fraaie lettervormen.

De **Rotunda**; gotische tegenhanger van de gotische lettervormen van boven de Alpen. Deze letter kende tal van ronde vormen.

Humanistische cursief; fraai licht rechtshellende letter die in onze tijd bekendheid kreeg onder de naam Italic.

Het schrijven van boeken kwam na de uitvinding van de boekdrukkunst door **Johann Gutenberg** rond 1450 in verval. Het drukken ging veel sneller. Illustraties en initialen werden vaak wel met de hand ingekleurd. Kalligrafie werd nu een zelfstandige kunstuiting. In de 16e en 17e eeuw waren er talrijke kalligrafen.

Zoals in Italië: Tagliente, Niccolo Miccoli en Petrarca. In de Lage Landen: Jan van de Velde, Lieven Coppinot en Maria Strick. Deze Hollandse schrijfmeesters werden ook wel krullentrekkers genoemd.

De laatste ontwikkeling betreft een lettervorm die door of vanwege het computergebruik is ontstaan.

samenvatting uit het boek

‘Schrijven kun je leren’ van A.D. Kwast